

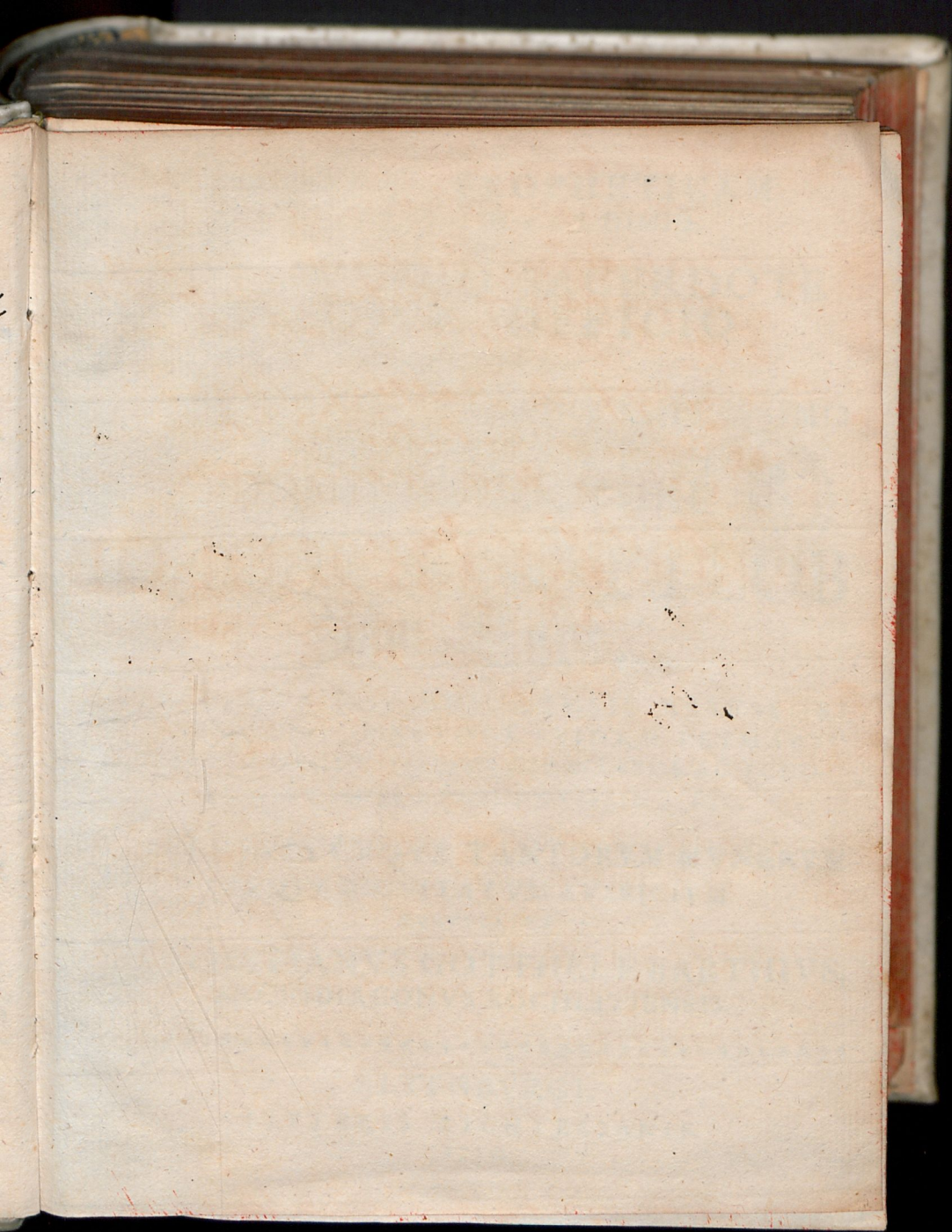
1. Barthl. M. Christi Gotthilf Diff: de
josua summo Sacerdote, Altenburgi
1750.
2. Baumgarten J. D. Sijim, Jac. /
Diff: de fraternitate christiana,
Halle 1750.
3. Diff: de praestantia
salutis humanae per Christum
parte, pro felicitate concreta,
ta in statu integritatis, Halle,
1750.
4. Examen variantium
lectionum in Epistola jacobii
obviarum, Halle

5. ——— Diff. de unione Hypostatica, ejusq; Latibus, Hald 1751
6. ——— Diff. Vindicis justitiae vindicatricis in Deo, Hald 1751
7. ——— Diff. de Nature et gratiae nexu, Hald 1751.
8. ——— Diff. de officijs circa fanda. eorum genera, Hald, 1752.
9. Bohn J. M. Joh. Henr. / Diff. in Matth: xxiii, v. 8-10. Erfordia, 1750.
10. Krüfner J. M. Gottfr. / Die Frage: ob Moser jemahl gelehret. b. antwortet. jena 1751.
11. Choyrander J. Mart. Christoph. Gerh. / von dem anst. der Academiß = theolozischen anst. in der Wernigerode 1751.
12. Freylinghausen J. Gottlieb Athan. / Diff. de Cautiõibus quibusdam quas probatione Dogmatum theologi, eorum ex attributis Divinis petito desiderant, Hald 1751

13. programma Academiæ friderici
ciand in feriis paschales
 Halle 1737.
14. Herbig / M. Melebr. / oratio
 de peccato in Spiritum sanctum
 irremissibili, Islebie. 1594.
15. Kuchler / Christ. Frid. / Diff. in
 2 Regum 2, vers. 12, et Cap. 13,
 vers. 14. Lipsiæ, 1750.
16. Lodemann / And. Diet. / Diff.
 mense hilarior an tristior
 ministrum Ecclesie probum
 magis deceat, Gœttinge 1750
17. Montgel / M. Joh. Henr. / Diff.
 de Phil. Historici Librorum vet.
 Testam. virtutibus et vitijs
 occasione Chronicorum ad metho.
 dum Historie Sacre ~~offi~~ officio-
 rum, Kiliæ, 1750
18. Michaelis / D. Christ. Bened. /
 programma in Ep. ix. v. 5
 de Gaudio ex nativitate Messie,
 Halle, 1751,

19. Mufei s. Joh. / Diff. de peccato
in Spiritum Sanctum, iene
1750.
20. Nibbe s. Joh. Bartholom. / Diff. de
Creatura ingemiscente, Wismar
1751.
21. Philalethi s. Sinceri / animadversio
ad ps. CXIX, v. 109. Goettingae
1750.
22. Polani s. D. Anandis / Diff.
sive Analysis Catechismi
Papiensis, Papias 1602.
23. Richter s. Joh. Georgi / Diff.
de Arte critica Scripturae Inter.
prete. Lipsiae, 1750
24. Schubert s. D. Joh. Ern. / Diff.
de Rationibus Theologicis quibus
Electio July Peluzi Episcopi Num.
burgensis impugnata et propugnata
est, Helmstadt, 1750.
25. Struenfée s. Adami / Diff. de
Gaudio in Spiritu Sancto, tamquam
genuino vere Religionis Criterio,
Habe, 1751.

26. Struensee / Adams: / Diff. de
morte Spirituali, Halle 1752.
27. programma Academiae Georgiae
Augustae in festum pentecostes,
Goettingae 1752. Aut: D. Oporin.
28. Voigt / M. Balthe: / thesaurus
humanae salutis ex aeterna
nomini Jesu gloria, Elbinge 1630
29. offenbarliche foriswung über
die grundes offenbarliche
bestandtheil, namum der prin
Ant und profession univ.
gelogt, Wittenberg.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.]

M. JO. HEINRICVS
BOHN,

REV. MINIST. EVANGEL. SENIOR,
STVDII THEOLOGICI AVGVSTANAE CONFES-
SIONIS PROFESSOR PVBLICVS,
GYMNASII SENATORII PROT-EPHORVS,
S. ANDREAE ET MAVRITII
PASTOR,

IN

Matth. XXIII, 8. 9. 10.

COMMENTATVR,

ATQVE

SACRI ORDINIS CANDIDATIS
SCHOLAS SVAS THEOLOGICAS
INDICIT.

ERFORDIAE,

Typis JOH. CHRISTOPH. HERINGII,
ACAD. TYPOGR.

M. J. HENNING
BOHN

REV. MINISTER PANGEL SENIOR
STUDIUM THEOLOGICUM AUGUSTANA CONGREGATIONIS
STUDII PROFESSOR PUBLICUS
STIMULANSIUM THEOLOGICUM
S. ANDREAE ET MAURITII
PASTOR

MAIUS & XIIII. 8. 9. 10.
COMMENTARIUS

SACRI ORDINIS CANDIDATUS

SCHOLAS VVAE THEOLOGICAE

A. KORDIAE
THEOLOGICAE H. HENNINGII
ACADEMIAE

JESVS, filius & legatus Patris æterni non solum homines docuit, quæ ad salutem consequendam scitu atque creditu necessaria erant: sed & nihil omisit, quo doctrinæ suæ divinam adfereret auctoritatem. Sedulo ac sæpius monuit auditores, doctrinam, quam tradebat, non esse suam, sed ejus, a quo missus erat, Joh. VII, 16. VIII, 28. 38. XIV, 10. II 24. Discipulis quoque serio inculcavit hanc divinam doctrinæ suæ originem, illosque hortatus est, ut ab omnibus iis se abstinerent, ex quibus vel minima oriri posset suspicio, ac si hominibus scientiam rerum divinarum acceptam referre deberent. Atque hanc potissimum ob causam CHRISTVM ea dixisse, quæ Matth. XXIII, 8. 9. 10. leguntur, merito existimamus:

ὁμοῖς δὲ μὴ κληθεῖτε ραββί. εἰς γὰρ ἐστὶν ὁμοῖς ὁ καθουνηγῆς, ὁ χριστός. πάντες δὲ ὁμοῖς ἀδελφοί, ἐστε. καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς. εἰς γὰρ ἐστὶν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ δὲ κληθῆτε καθουνηγαί. εἰς γὰρ ὁμοῖς ἐστὶν ὁ καθουνηγῆς, ὁ χριστός.

Mirabuntur forsitan nonnulli, qui hanc in sententiam ire potuerimus, quum tantum non omnes interpretes sibi aliisque jam pridem persuaserint, factum præcipue discipulorum reprimere voluisse optimum Servatorem, illosque

solum in scholis publice docebant, sed etiam iudices constituebantur. Coniunctio munerum doctoris & iudicis causâ videtur fuisse, cur etiam, quando docebant, tantam sibi sumerent auctoritatem, ut ab eorum placitis & sancitis nemini recedere facile liceret. (c) Quid enim facilius est, quam ut homines neque scientia neque potentia destituti plura sibi, quam jus & fas permittit, dari postulent. Qui inter reliquos vel doctrina vel ætate eminebant, pa-

A 3

rum

bis conceptis) duntaxat: sufficit, si dicat: Ego promoveo te Rabbinum, esto promotus, scil. Magister vel Rabbi. *Juchasin* fol. 60. Promotionum harum rationem describit *Majemon* in statutis de *Synedrio*, cap. 4. unde quedam apponamus: Olim quidem omnes promoti promovere quoque poterant alios; sed a temporibus *Hillelis* principis, nemo potest promovere, nisi facultate accepta a Principe *Synedrii* magni. . . Princeps item *Synedrii* non potest promovere, nisi presente patre domus iudicii, & hic vicissim non nisi presente principe. Qui vero facultatem promovendi accepit, non poterat illud facere, nisi adhibitis duobus testibus. Nam promotio non potest peragi a paucioribus, quam a tribus. Non poterat hic ritus exerceri extra terram *Israelis* ulla ratione: sed tantum in terra *Israelis*, unde requirebatur, ut & Promotor & Promotus fuerint in Terra. . . In terra autem si utriusque fuerint, præter duos supra dictos modos per manuum impositionem & nudum sermonem, poterat etiam quis absens promoveri, per nuntios, vel per epistolam & scriptum testimonium. Qui jus promovendi vel plures simul promovere. Promotis Rabbinitis dabatur & potestas judi-

candi, sive dignitas iudicum. *JO. BVXTORFII* *Lexicon Chald. Talmud. Rabbim.* p. 1498. Quæ hic in compendio exhibuit *BVXTORFIVS*, uberius explicat *JO. SELDENVS* de *Synedriis veterum Hebræorum* Lib. II. C. VII. §. 1. sqq. Conf. *BASNAGE* *Histoire des Juifs* Tom. II. Liv. III. Chap. XXIX. §. XV. p. 1092.

(c) *BVXTORFIVS* l. c. p. 2176. In *Apophteg. Patrum R. Gamalielis* dictum est cap. 1. fac tibi magistrum & abstracte te a dubio. Nempe in causa dubia nihil temere pronuncianum, sed consulendi doctiores. *JO. ANDR. DANZIVS* in *dissert. Christi curatio sabbatica vindicata ad Matth. XII. 1-14.* hæc affert: Sic testatur *R. Isaac Avnab* in *Menorat Hammorat* fol. 23. col. 1. *Is* omnibus, quæ *Rabbini* nostri in *homiliis* suis docuerunt, eadem a nobis, atque legi *Mosæica* fides tribuenda est: & si quid aliquando illis insit, quod sit vel hyperbolicum, vel præter naturam; vel ingenii nostri captam excedere videatur, non illorum verbis, sed ingenii nostri sardiatæ culpa est assignanda. Et *R. Ezechias* in *Chankur* suo, quem commentus est in quinque libris *Mosis* Qui dissentit a doctore suo, perinde est,

rum titulo ornari consueverant. (d) Ex his facile colligitur, quoniam sensu CHRISTVS prohibuerit, quo minus discipuli sui vocarentur *Rabbi*, & *Magistri*, (e) vel alium appellarent *Patrem*. Non de sola appellatione loquutum esse IESVM, omnes fere consentiunt interpretes. Pauciores enim, qui omnem eiusmodi appellationem vetitam & illicitam

ac si dissentiret a divina Majestate, qui autem credit verbis sapientum, perinde est, ac si crederet ipsi Deo. *vid. JO. GERHARDI MEVSCHENII Novum Testamentum ex Talmude & antiquitatibus hebreorum illustratum p. 603. BASNAGE Histoire des Juifs Tom. III. L. V. Chap. V. s. XVI. p. 568.*

(d) BVXTOREIVS l. c. p. 10. *Apud Talmudicos אבא Abba, Pater etiam honoris nomen olim fuit. . . . In Juhasin fol. 31. 2. Abba, id est, Pater, nomen est honoris, sicut Rabbi. Idem scribitur fol. 61. 2. & Rambam in pref. Mischnajoth, sub finem, ubi indicat, quomodo Rabbini in Talmud secundum qualitates suas distinguantur, scribit: Primus gradus est eorum, qui nudo suo nomine appellantur, sine prefixo honoris titulo; secundus eorum, qui Rabbanim vocantur. Atque viri bujus gradus cognominantur quoque אבא Pater. BASNAGE Histoire des Juifs T. II. L. III C. XXIX. s. V. p. 1086. En effet le titre de Pere étoit affecté par les Pharisiens, qui avoient vieilli dans la Secte & qui s'attribuoient une plus grande autorité par leur âge & par un savoir, conformément dans la Loi; car on appelle Abba, Pere, les sages, qui ont vieilli.*

(e) *קורא מלמד*, Magister non multum differt a Rabbi, nisi quod verius vici-

deatur, magistrum proprie illum fuisse, qui aliis & verbis & exemplo morum præcepta instillare studeat, potestate quadam simul præditus ad obsequium alios cogendi, ut vitæ dux vocari possit. DESIDER. ERASMVS *Annotat. in N. T. ad b. l. קורא מלמד*, inquit, gubernatorem ac moderatorem vitæ significat. JO. LIGHTFOOT *Hor. hebr. ad b. l. רבו אבו מורי* hic redduntur *קורא* versu octavo, *מורי* versu nono, *קורא מלמד* versu decimo. Vocabulum *מור*, quocum convenire putat LIGHTFOOTVS *קורא מלמד*, ita exponit BVXTOREIVS l. c. p. 1246. *מורא מורי מר* Dominus, Babylonicum, id est, Chaldeum sive Syrum vocabulum esse, indicat Elias in suo *Thisbi*, dum scribit: *Ajunt Rabbini nostri p. m. omne Mor & Raf est ex Babylonia, & omne Ribbi est ex Terra Israelis. Nempe Babylonicum Dominum vocabant מור Mor, & doctorem רב Ros. Judæi autem in sua terra doctorem appellabant רבבי Rabbi, quod hodierni Judæi pronunciant Rabbi. Idem vocet JO. SELDENVS de Synedrivi Hebræor. p. 739. Verum quidem est, inquit, קורא מלמד, uti & קורא מלמד esse magistrum (qui aliis præest) & præceptorem & doctorem & via ducem Idem simul monet, respici ad hebreorum מורה נשירה p. 745,*

citam esse judicant, eo facile refelli possunt, quod PAVLVS I Tim. II, 7. se ipsum vocaverit διδάσκαλον doctorem gentium, atque diserte dixerit, Dominum ipsum constituisse διδάσκαλον. I Cor. XII, 28. Ephes. IV, II. Coll. Act. XIII, I. Plurimi itaque ejusmodi usum harum vocum intelligunt, qui cum ambitione honorumque contentione insigni conjunctus est, qualis erat apud Judæos eorumque doctores. (f) Sed propius ad veritatem accedunt, qui istam horum titulorum usurpationem intelligunt, quæ publica nitebatur auctoritate. (g) Nemini enim, utut arrogantè licebat sibi honorem & nomen doctoris tribuere, nisi publice inaugurato, nec facile quemquam illo afficiebant honore, nisi constaret, synedrii decreto ad illud honoris fastigium

(f) Hæc est interpretatio Harmon. Evangel. CHEMNIT. LTSERO-GERHARDIANÆ: Posterior pars specialis admonitionis de cavenda scribarum & phariseorum ambitione continet debaritationem ab ambitiosorum titulorum cupiditate, eique oppositam exhortationem ad humilitatem & modestiam. Consentit ROB. BELLARMINVS Controv. Tom. I de verbo Dei Lib. III. Cap. X. Non prohibet Dominus nomen & officium magistri, sed ambitionem & affectationem illius honoris. Et DAVID PAREVS Commentar. in Matthæum Opp. Theol. Exeger. Tom. I p. 324. Hos (discipulos) inquit, a vitio modo dictis omnibus quidem jubet sibi tabere, nominatim vero a stulta affectatione fastuosi tituli Rabbi, sub qua generatim ambitionem omnem intelligit, ad quam non ignorabat ex præteritis discipulos suos admodum proclives esse.

(g) Hanc sententiam tuetur SELDENVS l. c. p. 739. s. Nihil magis, inquit, me hanc in conjecturam inclinavit, quam usus solennis apud Hebræos vocis רַבִּי καλεῖν, vocare, pro eo etiam, quod erat nomen dignitatis presbyteralis judiciorie seu Rabbinateus integri imponere. Expressim in antea allatis, juxta vetustiores, Maimonides, neminem ordinatum esse (plenarie saltem & univèrsaliter) אֵלֶּה שֶׁקֹּרְאִין לוֹ רַבִּי, quæ vocarent eum Rabbi. Ita καλεῖσθαι seu vocari Rabbinum & קֹרְאִין vocatio Rabbini voces fuerint, quæ creationem ac ordinationem in Rabbinateum, nec simplicem salutationem compellationemve, hoc etiam Evangelii loco designarent. Atque ita vocari etiam significabat esse, fieri, creari, quæmodammodum eisdem multoties in fide utroque רַבִּי, καλεῖν vocare, passivè usurpantur ad designandam, quidnam res ipsa fuerit aut facta sit per ejusmodi vocationem.

gium eundem eventum fuisse. (h) Hoc itaque interdicto JESVS omnem discipulorum suorum cum synagoga judaica consuetudinem omneque commercium vetare voluit, eosque prohibere, ne docendi potestatem ab ista schola in se transferri curarent. Nec est, quod objiciatur, non metuendum fuisse, ne discipuli hanc dignitatem vel ipsi ambirent vel facile consequerentur. Ut enim omitamus, discipulos vel fastu turgidos, vel pacis nimium studiosos facile induci potuisse, ut unionem & reconciliationem cum Judæorum schola quam deseruisse videbantur, vel ipsi quærerent, vel facile impetrarent: apertum tamen est, quod JESVS ista non tantum discipulorum, sed & reliquorum, qui ipsum comitabantur, causa dixerit. Nam MATTHÆVS initio hujus capituli diserte monet: JESVM & plebem & discipulos suos adlocutum esse. Plebis enim vel maxime intererat scire, JESVM & discipulos ejus a schola Judæorum nihil auctoritatis mutuatos fuisse vel mutuari umquam voluisse.

Fa-

(h) Notum equidem est, quod nonnulli JESVM nunquam a Synedrio inauguratum, tamen vocaverint *Rabbi*, sed eam id fecisse videatur ob causam, quod minime dubitabant, illi, tot tantisque doctoris dotibus eximio publice docendi auctoritatem collatam fuisse. Non enim omnium erat accurate scire, quæ Hierosolymis doctores agerent. Alii autem, quibus rerum indoles magis nota erat, vehementer mirabantur, qui JESVS publice doceret, *ἀδελφότητος ἕνεκα*, ac si publica docendi auctoritate munitus esset, quum tamen optime scirent, legis peritos & Phariseos eisdem hanc nunquam dedisse, nec umquam daturus esse licen-

tiam, quia doctrina JESV ab illorum doctrina maxime diversa erat, quam vim putamus esse verborum Matth. VII, 29. Marc. I, 22. CAMPEGIVS VI-TRINGA quidem de *Synag. Vet. Lib. III. Part. I. C. 7.* non improbandum putavit, JESVM aliosque N. T. ministros vere ritu judaico in ordinem doctorum fuisse cooptatos, & ut tales in Judæorum scholis agnitos, quamdiu cæcus Christianorum se nondum penitus a judaica Ecclesia separaverat; sed merito hæc sententia, tamquam Servatori id tribuens, quod eum minime decebat, rejicitur a FRID. ADOLPH LAMPE *Comment. in Johannem C, I, 39. P. I. p. 451.*

Facilius hæc intelligentur, si & scopum seu causam investigemus, cur JESVS hæc dixerit. Interpretum cohortem si sequi placeret, potissimum de fastu discipulorum coercendo cogitandum esset; nec plane negandum putamus, & huc animum intendisse sapientissimum Servatorem, cui animorum intimi patebant recessus: id tamen nobis dari postulamus, non fastum generatim spectatum, sed illam ejusdem speciem intellexisse JESVM, quæ Phariseorum & legisperitorum animos inflaverat. Hi enim sibi licere putabant aliis & fidei & morum præcepta ita obtrudere, ut de eorum veritate ne dubitare quidem fas esset, eamque auctoritatem a Synedrio se accepisse, quippe quod Moysis cathedram occupasset. v. 2. eamdemque, qua Moses, polleret potestate. Innuit hunc fastum JESVS v. 4. reprehendens doctores istos, quod colligarent onera gravia & portatu difficilia, aliorumque humeris imponerent. Onera enim ista nil nisi varia præcepta, variique ritus erant atque corporis exercitationes, quas tamquam ad salutem consequendam necessarias, etsi difficiles, negligere minime liceret. Ipse JESVS suam doctrinam suumque docendi modum istis Phariseorum moribus opponit Matth. XI, 28. Illos enim, qui sub jugo pharisaicorum præceptorum gemebant, nec animi tranquillitatem consequi poterant, ad se humanissime vocat, adseverans, jugum suum commodum & onus leve esse, hoc est, & pauca & jucunda esse sua præcepta suamque doctrinam, atque se ipsum esse mitem & animo submissum, nec quemquam vi & minis ad obsequium cogere, a nemine enim se postulare adsensum & obsequium, nisi ipse convictus sit, divina esse & necessaria, quæ didicerit. Verum hæc, sola si spectes, nondum rem omnem conficiunt. Præcipue
 B enim

enim JESVS his verbis ostendere volebat, Apostolos suos nulla humana auctoritate niti debere, sed eorum doctrinam solum a Deo, Patre ejusque legato & filio veritatem ac virtutem suam accepisse, quo firmiter esset hominum, qui hanc amplexuri essent doctrinam, adensus, atque ab omni fallendi periculo immunis. Minime hæc a nobis gratis dicuntur, ipsa potius Servatoris verba id satis perspicue indicant, quibus rationes & causas declarat, cur adeo ab his nominibus, *Doctōris, Patris, Ducis* abhorrere discipuli debeant. *Nolite, inquit, vocari Rabbi, unus est enim doctōr vester Christus.* (i) Si tantummodo a fastu & honoris cupiditate suos liberare voluisset JESVS, aliis id verbis, quemadmodum deinde v. 12. sine dubio fecisset. Verum istæ, quas CHRISTVS attulit, causæ satis evincunt, vera esse, quæ adstruximus. Si enim solus Messias Novi fœderis temporibus noster doctōr est, necessario cogitur, illos, qui tunc doctōres vocari amabant, sibi que supremam docendi & præcipiendi potestatem arrogabant, deserendos esse, atque solum Messiam discipulis docendi auctoritatem largiri posse. Duplex itaque vitium cavendum erat discipulis, alterum, ne more Judæorum humanam auctoritatem in rebus ad cultum divinum & æternam salutem consequendam pertinentibus tantam esse putarent, quæ alios ad fidem & obsequium cogeret; ne quoque hanc auctoritatem a schola judaica sibi concedi forsan optarent, alterum; unice enim eamdem Messia

(i) Præferenda hic videtur eorum codicum auctoritas, qui v. 8. non καθήγητης, sed διδάσκαλος exhibent, de quibus vid. JO. ALBERT. BENGELII *N. T. graecum, & Apparatum Crit.* nec

non GROTIUM ad h. l. nam aptius convenit διδάσκαλος cum voce *Rabbi*, & deinde καθήγητης v. 10. iterum occurrit. Cum nemine tamen, cui recepta magis placet lectio, litigabimus.

Messiae acceptam ferendam esse. (k) Quum autem tunc temporis JESVM Messiam quidem crederent esse, de divina tamen ejus natura obscurius essent eruditi, ulterius progreditur

B 2

(k) Idque ut altiores in animis discipulorum ageret radices, hanc simul causam addit: *Omnes autem vos fratres estis.* Quo illis in animum revocare voluisse videtur illud JEREMIAE effatum C. XXXI, 34. *Et non docebitis ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens: cognosce Dominum.* Ubi praecipue vim vocis יָדַע attendere decet, denotat enim in Piel ejusmodi docendi actum, qui cum potestate & coactione conjunctus est. Hinc Jerem. XXXI, 18. de rudi vitulo adhibetur. Optima itaque est interpretatio JO. HEINRICI MICHAELIS in *Bibl. hebr. ad l. c.* Unde, inquit, non docebunt amplius, scil. MAGISTERIALITER, aut legali quadam ratione & ex diffidentia: q. d. Tanta erit gratiae N. T. abundantia, ut ejus alumni (quatenus acceptam a me. unionem sequuti fuerint) haud egeant עֲבָדִים , qui ipsos (quasi imperitos, semper discentes, nec tamen ad veritatis agnitionem unquam pervenientes, II. Tim. III, 7.) PVERILITER instruat. Job. VI, 45. I. Job. II, 20, 27. aut SERVORVM INSTAR ad agnoscendum amandumque Deum DESPOTICE urgeat, impellat & legislatorie imperet, Job. XV, 15. I. Thess. IV, 9. Quocum apprimè convenit Jes. LIV, 13. ubi civis reipublicae christianae omnes a Deo docti vocantur, quia solam JESU CHRISTI divinam secuturi sint doctrinam, ut non solum ipse CHRISTVS Joh. VI, 45; ad hoc dictum pro-

vocet, sed & Apostolus I. Thess. IV, 9. dicat: $\text{ἐκείνους ἔσθε οὐκ ἐδιδάχθητε}$. Subtilior, quam verior est sententia PHIL. a LIMBORCH, qui putat, quod $\text{ἐδιδάχθητε οὐκ ἔστιν}$ proprie non docti a Deo, sed docti de Deo, id est voluntatis divinae, lege contenta, probe imbuti. *Theol. Christian. L. I. c. V. §. 18.* frigidior adhuc est GROTIUS, qui divini vatis verba ita παραφρασεύει Bene institutos a Daniele, Aggeo, Zacharia, Malachia Prophetis, merito reprehensus a CALOVIO in *bibl. illustr. ad h. l.* Meliora sunt & saniora, quae CAMPEG. VITRINGA *Comment. ad Jes. LIV, 13.* scripsit: Alterum, proxime huic cognatum, hoc beneficio involvitur, fore videlicet, ut Ecclesia hoc tempore DEO SOLO DOCTORE gaudeat, & IN FIDE ab ipso solo IMMEDIATE dependeat: cujus consequens est, societatem hanc novae Hierosolymae constitutam esse corpus scholasticum Discipulorum (μαθητῶν , ut passim in Aetio) qui immediate A DEO DOCERENTVR (οὐκ ἐδιδάχθητε) & dependere. Frater hoc statu non dicit fratri, cognosce Iehovam, nec vir docet proximum suum, scil. cum auctoritate. Verbum Dei hoc tempore in medio positum est. In ejus auctoritatem & conscientiam a spiritu illuminatam omne iudicium resolvitur: auctoritate omni SEDENTIVM IN CATHEDRA MOSI, quae sub aconomia veteri conscientiam in ritualibus obligabat, abolita. *Verbum Domini Maub. XXII, 8.*

ditur JESVS, aliamque affert causam, cur neminem, nisi Messiam doctorem suum agnoscere debeant, quia unus Pater eorum sit in cœlis. Quod Pater hic idem sit ac scholæ doctor auctoritate reliquis antecellens, jam antea monuimus. Deum itaque solum doctrinæ novi foederis auctorem esse his monstrabat JESVS, is erat omnium Pater atque Præses scholæ istius cœlestis, ab illo ipse didicerat filius, nec alia docuerat discipulos suos, quam quæ a Patre audiverat. Tandem iterum JESVS monet, unicum esse Magistrum, Messiam. Atque hæc causa necessario afferri debebat. Non solum enim doctrinam Phariseorum, sed mores etiam perstrinxerat JESVS, suosque nunc dehortabatur, ne vel istorum sectarentur mores, vel ipsi proprio ausu magistros aliorum vitæque moderatores fieri posse autumarent, quos tamquam ex omni parte perfectos imitari alios oporteret. Unicum potius idque omni vitio carens esse exemplum, quod tuto sequi possint homines, Messiam. (1)

Varia,

Nec vocemini doctores aut Rabbi: Unus est Doctor vester, Christus. Omnes autem vos fratres estis. Gloria itaque Et lux divina hanc civitatem spiritualem illustrat ac pervadit totam.

(1) Digna est, quæ conferatur elegantissima III. ac Ven. MOSHEMII Oratio de Christo unice Theologo imitando, in Syntagm. Dissert. ad sanctiores disciplinas pertinentium p. 579. f. Ceterum hæc nostra interpretatio non destituitur præstantissimorum virorum suffragio. HVGIO GROTIUS ad h. l. Præter communem, inquit, rationem τῆς ταπεινοφροσύνης, aliam peculiarem addit Christus, cur sui sectatores istas

appellationes expetere non deberent, eo præsertim sensu, quo a Judeis expetebantur. Nam qui eruditi erant inter Judeos, cum nomine Doctoris etiam auctoritatem sibi vendicabant, quod visum esset docendi, Et credi sibi volebant. At Christi sectatores non debeant populum ea docere, tanquam observatu necessaria, quæ ipsis talia videbantur, sed ea tantum, quæ Christus ipse necessaria pronunciaisset. Judæorum alii alios sectabantur magistros Et ab eorum pendebant auctoritate: at inter Christianos eo modo dici, ego sum Cepha, ego Pauli, ego Apollo, nefas est. vid. CALOVII Bibl. illustrat. ad Matth. XXIII. Ita quoque SAM. VYERENFELSIUS

Varia, eaque satis fructuosa ex his, rite si perpendantur, intelligi possunt. Patet primum, sapientissime egisse optimum Servatorem, quod homines discipulos & legatos suos esse voluerit, qui litterarum plane rudes erant. Si tantummodo doctrinam Judæorum propagare vel emendare quoque voluisset, imprudentiæ quidem signum fuisset, hominibus id munus concedere ab omni eruditione relicto. Verum quum nova planeque divina doctrina orbi annuncianda esset, omnino humanæ eruditionis imperiti esse debebant hi præcones, præcipue autem omne quod scholam & eruditionem judaicam sapiebat, a suis procul abesse volebat JESVS, quo clarius divina doctrinæ suæ virtus ab omnibus cognosceretur. Apparet etiam caussa, cur non plures nec pauciores in numero discipulorum habere voluerit JESVS, quam Illustr. MOSHEMI verbis indicare malimus quam nostris: *Querunt, inquit, viri docti, quanam ipsum caussa commoverit, ut duodecim, non plures, nec pauciores, Apostolos, atque septuaginta discipulos crearet, variisque conjecturis hanc questionem dirimere student. Nobis veri videtur simile, ideo duodecim rerum suarum testes Dominum sibi sociasse, ut imagine quadam significaret, sese Regem & Dominum esse gentis Judæorum in duodecim tribus divisæ: septuaginta*

B 3

vero

Opusc. Theol. Philos. & Philol. ed. Geneva 1739. p. 268. Reprehendit (JESVS) imprimis audaciam talium magistrorum, cum hoc specioso titulo Rabbi nescio quam arrogantiæ sibi arrogantiæ, dum docebant, a Magistris sententia nemini licere recedere, aut dicere quidquam a magistro non auditum, huic vero etiam dextrum sinistrum vocet, & quidvis, etiam contra Dei legem, proponat, fidem esse habendam.

Hæc omnia a Discipulis suis procul abesse vult, & sine dubio abesse quoque debent ab hodiernis ejus ministris. Eadem docet VVOLEFGANG. FRANZIVS de interpret. S. Script pag. 590. QVENSTEDIVS in program. 1669. scripto, iterumque typis excusso in GABRIEL TERNE Syllog. Program. exeget. p. 427. ELACIVS Clav. Voc. Præceptor. AVGVST. MARLORATVS Novi Testam. exposit. Cathol. ecclesiast. ad h. l.

vero discipulos docendi facultate instructos, ideo ad Judæos misisse, ut supremum sese doctorem & Pontificem Maximum populi esse, ostenderet. Publicum enim Judæorum consilium, cui auctoritates sacrarum præerat, LXX. aut LXXII. senatoribus, jurisque divini consultis constabat. Conjiciant feliciter in re obscura, nec usquam explicata, qui possunt. (m)

Deinde ex his liquet, JESVM usum harum vocum non ita illicitum pronunciasse, ut & in religionis negotio numquam illas adhibere fas esset. Discipulos suos potius eadem auctoritate satisque augusta docendi, iisdemque titulis ornavit. (n) Tantum voluit, ut quidquid hujus esset dignitatis ac potestatis, nemini, nisi soli Messiaæ atque Deo acceptum haberent. Ipsique hac potestate usi sunt JESV Apostoli, verum ita, ut perpetuo monerent, doctrinæ, quam aliis tradebant, se non auctores esse, sed testes tantum, (o) sibi que hoc negotium a solo CHRISTO datum esse, cujus mandata diligenter persequi deberent. Hinc etiam PAVLVS, quando de fidei dogmate loquitur, expresse addit: *a Domino accepi & vobis tradidi* I Cor. XI, 23. quando autem *καταδεικνύων* seu vitæ moderatorem aliis se exhibet: *imitatore*, inquit, *mei estote, quemadmodum ego quoque sum Christi* I Cor. XI, 1. Idemque Apostolus vehementer in eos invehitur, qui hominum auctoritati nimium tribuentes, variis nominibus se ab aliis discernabant I Cor. I, II. f. Atque hæc vestigia premebant purioris ævi christiani. ARNOBIUS adversus gentes disputans: (p) *Vos, inquit, Platoni,*

vos

(m) Vid. JO. LAVR. MOSHEMII *Institutiones Historiæ Christianæ antiquioris* p. 49. 50.

(o) Joh. XV, 17. Act. II, 32. III, 15. I. Joh. I, 2. 3.

(n) Matth. XXIII, 34.

(p) *Lib. II. p. 150. ed. DE LA BARRE Paris. 1580.*

vos Plotino, vos Numenio, vel cui libuerit, creditis: nos credimus & acquiescimus Christo. **IGNATIVS (q):** *Imitatores esse Jesu Christi, ut & ipse Patris ipsius.*

Minime itaque ex hoc dicto evinci potest, sequiorum temporum Christianis interdictum esse usum ejusmodi vocum, quæ docendi facultatem indicant. Quum enim ne quidem Apostolos plane abstinere voluerit JESVS ab istis titulis, cur aliis iisdem uti minime licere putandum esset? quum etiam nemo, cui sanum est sinciput, eo sensu doctoris dignitatem hodie sibi tribuat, ut ipse auctor doctrinæ cujusdam divinæ sit, cui sine ulteriori scrutinio habenda sit fides, sed quotquot sapiunt, se tantum voluntatis divinæ interpretes, christique testes esse (r) profiteantur: non est, cur usum istarum vocum ita nonnulli formidaverint, ut illum a CHRISTI discipulis longe removendum putarent. (s) Hac enim adhibita circumspessione & vetustiores ecclesiæ doctores *Patres*, & hodiernos, *doctores, magistros vel professores* tuto vocare possumus, modo perpetuo cogitemus,

(q) *Epist. ad Philadelph. §. VII. v. IT. TIGII Bibliothec. Patr. Apost. p. 124.*

(r) Longe tamen inferiores Apostolis. Hi enim cum CHRISTO versati erant, atque extraordinario SPIR. S. lumine collustrati, iisque dotibus instructi, ut ab omni errandi periculo essent immunes, quæ felicitas hodie nemini, doctissimo licet, contingit. Maxime itaque viris cordatis placet ingenua OPTATI MILEVITANI confessio: *Vos dicitis, licet; nos dicimus, non licet. Inter licet vestrum & non licet nostrum mutant & remigant animi populorum. Nemo vobis credat, nemo nobis, omnes contentiosi homines sumus.*

De celo quarendus est judex. De Schismate Donatistarum Lib. V. §. III. Conf. SAM. VVERENFELSII Dissert. Apologetica pro plebe Christiana adversus doctores judicium de dogmatibus fidei illi auferentes. Opusc. Theol. Philos. & Philol. p. 1. f.

(s) Quam sententiam non solum ANDRÆE BODENSTEIN, vulgo CAROLOSTADIO, sed etiam SIMONI GRTNÆO, SEBASTIANO MVNSTERO, OSVVALDO MITCONIO, PHILIPPO MELANCHTHONI, JOHANNI OPORINO tribuit SAM. VVERENFELSIVS l. c. p. 266. f. nec desunt alia exempla.

gitemus, nemini parem cum CHRISTO auctoritatem tribuendam esse, eum potius solum supremum nostrum esse doctorem & falli & fallere nescium. (t)

Atque hæc præfari libuit, Auditores charissimi! quum consilium de iterum aperiendis scholis nostris theologis vobis nunciandum esset. Ad finem perduximus B. c. D. explicationem Augustanæ Confessionis, atque ut desiderium quorundam vestrum non ingratum nobis fuisse, intelligatis, ea lege, Deo vitam viresque largiente, Confessionem istam iterum tractaturi sumus, ut alternis vicibus & interrogando vestram tentemus scientiam, & vobis copiam faciamus meditata vestra, etiam ea, quæ dubia videntur, disputando in medium proferendi, ea unice fini, ut apprimè Augustanam Confessionem cum ScripturaS. convenire perspiciatis, (v) eamque solam ob causam doctrinæ nostræ fidem habentes, JESVM unicum doctorem & magistrum & fide & vivendi ratione sequamini. P. P. Erfordiæ Dom. II. p. Trin. MDCCCL.

(t) Ad eorum itaque numerum referendum est, quod jam explicavimus, dictum, quæ ad discipulos CHRISTI proxime pertinebant, atque ad alios vel plane non, vel quodam tantum modo transferri debent. Opera pretium esset, ut vir quidam & eruditione & perspicacitate satis instructus ex instituto ejusmodi dicta illustraret, quum interpretatio eorundem, quæ fini & scopo loquentis adversatur, va-

rios, nec contemnendos errores, præcipue in morum doctrina gignere soleat.

(v) *Scriptura est regula & norma fidei: Symbola vero testium tantum partes sustinent, ideoque tenentur testimonium suum ex amissum ad normam scripture conformare. Es. VIII, 20. CALOV. Exegem. Aug. Confess. Prolegom. Cap. I. §. 13.*

ad 27

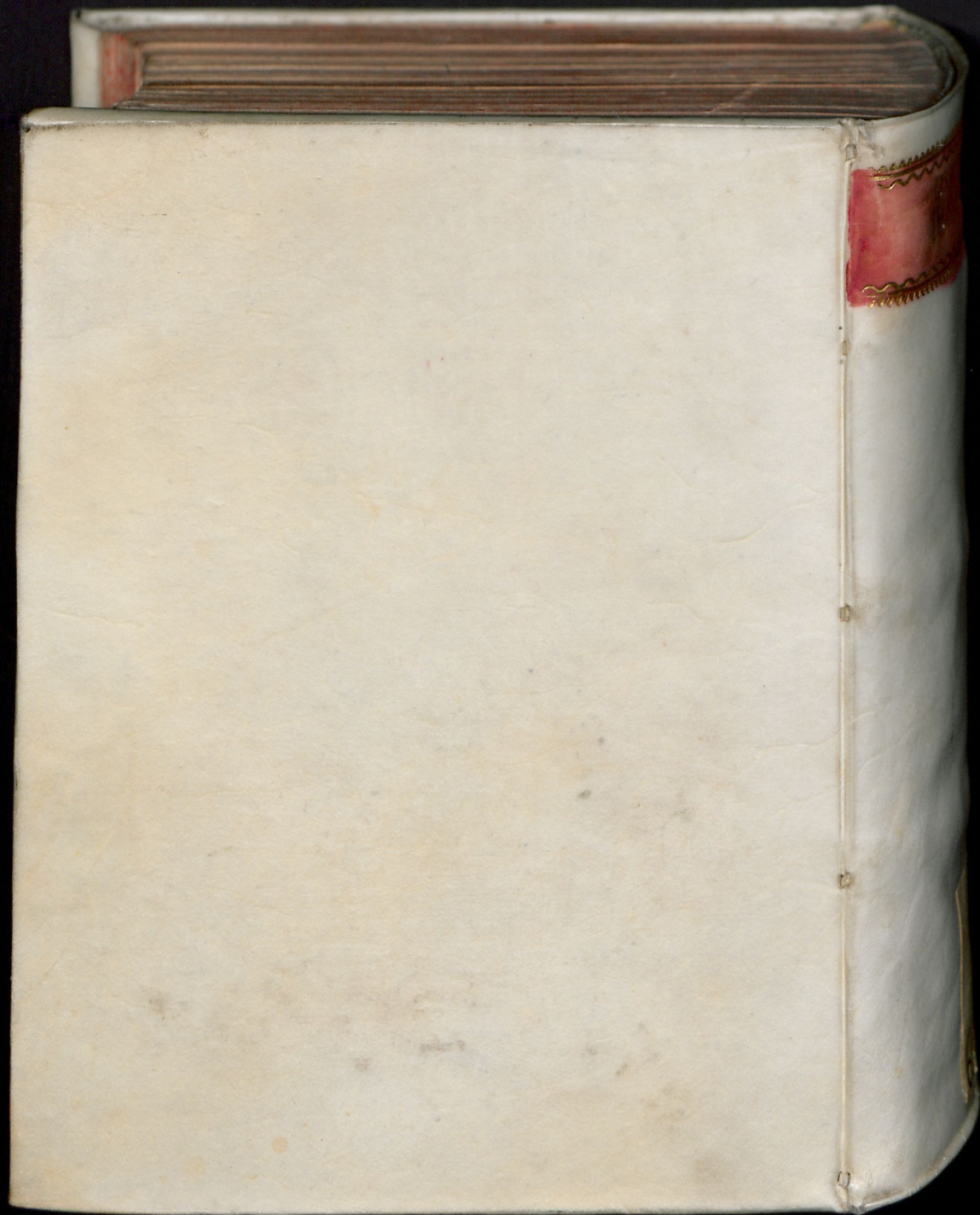
ed 27.

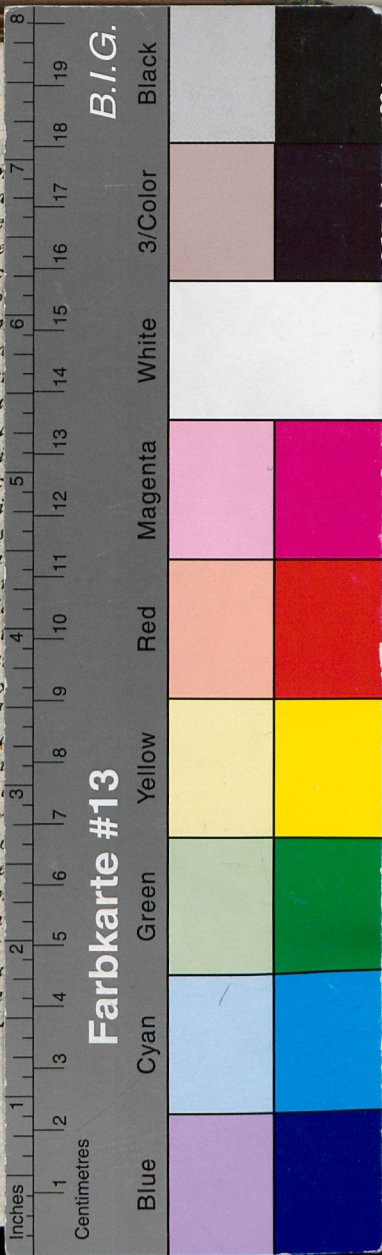

01 A. 6579

VD 17

Recht

M. JO. HEINRICVS
BOHN,

REV. MINIST. EVANGEL. SENIOR,
STVDII THEOLOGICI AVGVSTANAE CONFES-
SIONIS PROFESSOR PVBLICVS,
GYMNASII SENATORII PROT-EPHORVS,
S. ANDREAE ET MAVRITII
PASTOR,

IN

Matth. XXIII, 8. 9. 10.

COMMENTATVR,

ATQVE

SACRI ORDINIS CANDIDATIS
SCHOLAS SVAS THEOLOGICAS
INDICIT.

ERFORDIAE,

Typis JOH. CHRISTOPH. HERINGII,
ACAD. TYPOGR.